

nr.4 | iUSBÄRAREN

UTGIVEN AV JURIDISKA FÖRENINGEN VID STOCKHOLMS UNIVERSITET SEDAN 1959

■ INTERVJU MED MONIQUE WADSTED:

Om pressetiken och piratjakten

■ #METOO:

Uppföljning ett
år senare

■ COPYRIGHTDIREKTIVET:

Är detta slutet
för memes?

■ UR ARKIVET:

Intervju med Leif GW
Persson från 1986

s. 6

s. 33

s. 12

I DETTA NUMMER

Chefredaktören har ordet.....	3
Ordföranden har ordet.....	4
Intervju: Gabriella Wolff.....	6
#metoo-året.....	8
Studenthälsa.....	9
Etiopien-Eritrea.....	10
Danmarks ghetto-lagar.....	12
Åldersbedömningar.....	14
Uppföljning: Gymnasielagen.....	17

Immaterialrätt

Twisten om Louboutin-skön.....	19
Nytt EU-direktiv.....	20
Intervju: Monique Wadsted.....	22

Jul i sista minuten.....	26
Lilja-målet.....	28
Fråga arbetsrättaren Rebecca.....	30
Nyhetsnotiser.....	32
Ur arkivet.....	33

ANSVARIG UTGIVARE

Anton Selander
viceordf@jurstud.com

CHEFREDAKTÖR

Ingrid Öhrn
chefred@jurstud.com

VICE CHEFREDAKTÖR

Fredrika Lageryd
vicechefred@jurstud.com

INFORMATIONSSSEKRETERARE JF

Arman Bassari
infosek@jurstud.com

GRAFISK FORM OCH LAYOUT

Jill Wallentin
mail@jillsmat.se

ANNONSBOOKNING

annonsansvarig.iusbararen@
jurstud.com

TRYCK

Dixa AB, www.dixa.se

OMSLAGSFOTO

Ingrid Öhrn

ADRESS

Frescativägen 16
114 18 Stockholm

FÅR DU INTE TIDNINGEN?

Ring 08-15 69 71 eller
maila chefred@jurstud.com

Redaktionen förbehåller sig rätten att skära i eller
refusera insänt material. För icke beställt material
ansvarar ej. I tidningen gjorda uttalanden är
endast om så anges att betrakta som JF:s eller
iUSBÄRARENS ståndpunkt.

Redaktionen

FREDRIKA LAGERYD
Vice chefred.
/Illustratör

DAVID MUNCK
Skribent

CRISTINA
KESKITALO
Skribent

SARA
PASSANDIDEH
Skribent

FIREL DANHO
Skribent

OMID MOALLEMI
Skribent

JOHANNA
ANDERSSON
Skribent

CORNELIA FRANK
Skribent

VIKTORIA
KALABA
Skribent

HARRI
KORHONEN
Skribent

JILL WALLENTIN
Formgivare

■ CHEFREDAKTÖREN HAR ORDET

Någon behövde ta smällen

EFTERDYNINGARNA börjar lägga sig efter förra årets #metoo-upprop. Fortsatt aktuell är dock frågan om de namnpubliceringar som under året gjorts i media i samband med påståenden och misstankar om sexuella övergrepp och trakasserier. En del tidningar har klandrats av Pressens opinionsnämnd efter anmälan av den som hängdes ut. Fler kanske det blir. Nyligen klandrades tidningen Resumé av Pressens Opinionsnämnd för att ha brutit mot god publicistisk sed efter att i en artikel ha publicerat en känd persons namn i samband med anklagelser om våldtäkt.

Förtjänade inte de kända profilerna att ställas vid skampålen? Det är möjligt att de i någon mening förtjänade det. Och kanske är det omöjligt att få till ett sådant upprop som #metoo utan att någon får ta smällen. Presstiskt var det dock fel.

Det råder skilda åsikter om huruvida namnpubliceringen var okej. Kanske bidrog det till uppropets genomslagskraft; människor tvingades inse att också folkära profiler kan begå sexualbrott. Samtidigt kan vi nog enas om att alla de tusentals anonyma berättelser som publicerades i

samband med uppropet var tillräckliga för att väcka frågan om sexuella trakasserier och sexuellt våld mot kvinnor som ett allvarligt samhällsproblem.

På sidan 23 i detta numret ger immaterialrättsadvokaten Monique Wadsted sin syn på namnpubliceringen och presstiken. På sida 8 har Viktoria Kalaba sammanfattat #metoo-året som gått.

Vi avslutar 2018 med ett lite tjockare nummer än vanligt. Bland annat har Cornelia Frank intervjuat jur. stud. Gabriella Wolfe om organisationen Inte Din Hora och Johanna Andersson skriver om de Danmarks s.k. ghetto-lagar. Sara Passandideh har intervjuat Yohannes, som flydde kriget och Eritrea på 80-talet. Det och mycket mer bjuder vi i redaktionen på i detta nummer. Jag hoppas att ni finner det intressant.

Ingrid Öhrn, Chefredaktör

Annonsera i iusbararen?

annonsansvarig.iusbararen@jurstud.com

Vi minns året som gått

DET är med både gott mod och vemod som ordförandeparet ser styrelseåret lida mot sitt slut. Hösten har hittills bjudit på mycket. Vi ser tillbaka på höstens inspark med många glada minnen i bagaget. Vi har tillsammans upplevt ett hisnande antal av 14 insparkar, och årets inspark var något utöver det vanliga - slutsålt i princip vartenda evenemang.

Detta leder oss osökt in på en tillbakablick i ett längre perspektiv, vi minns våren, vi minns året som gått.

2018 har verkligen varit JF:s år. Vi, och med oss hela styrelsen, har haft fullt sjå att i varje stund viga våra scheman åt att ge medlemmar, nya som gamla, den bästa möjliga bilden av JF och Juristernas hus. Detta har bland annat bestått i att vara tydligare i vår kommunikation avseende husets öppettider, vilket gjort Juristernas hus till det naturliga lunchstället, tillika studieplatsen för juris studerande vid vårt universitet. Vi har även arbetat hårt för att vårda våra akademiska och sociala samarbeten, såväl inom- som utomsocknes. Detta genom idogt representerande, såväl i mötesrummen som på sociala tillställningar. Vidare har den välbehövliga renoveringen inletts, ett arbete som vid publiceringen av denna krönika kommer ha lett till nya golv i Juristernas hus.

Vi minns även den succé som spexet inneburit, och alla som slitit sena kvällar med detta mästerverk. Den fantastiska spexgruppen har även lagt grunden till vad som ser ut att bli en nygammal tradition inom föreningen, med en ny uppsättning planerad till våren.

Grunden har även lagts till ett debatt- och processlag, något som med rätt fortsatt förvaltning förhoppningsvis kan lyfta och bli ett stående inslag i det spektrum av aktiviteter som JF erbjuder.

Vi minns i närtid Juristdagarna 2.0. Det var en helt ny nivå av evenemang,

där kronologi är det enda som förhindrar suffixet 10.0. iusbäraren har under året fortsatt locka skribenter, vilka alla skarpt har analyserat ämnena ur olika perspektiv. Vi har haft flertalet evenemang för internationella gäster, anordnat sittningar för utbytesstudenter, haft alumnikväll för internationella masterstudenter och anordnat även en resa med juridisk anknytning till Genève nu under hösten. Idrott och hälsa har varit centrala teman under året, och vid sidan av våra sedvanliga idrottsaktiviteter har verksamheten kompletterats med föreläsningar på hälsoområdet.

Vi ser till sist tillbaka på det nyligen avgjorda styrelsevalet inför 2019. Ett högt valdeltagande, både från kandidater och från röstande medlemmar, har gjort oss trygga i att vi 2019 har en kompetent styrelse som kommer att bära fanan vidare. Vi önskar styrelsen för 2019 välkomna, och lycka till!

I samband med föreningssammanträdet valdes även vår nya inspektör - professor Michael Hellner. Vi tackar Mark Klamberg för sitt oerhört uppskattade arbete som föreningens inspektör tillika ordförande i stiftelsen Juristernas hus. Mark har varit en ovärderlig tillgång i stiftelsearbetet, och hela tiden ställt upp för oss i egenskap av både medlemmar och studenter.

Nu återstår mindre än två månader, en tid som är välfylld med aktiviteter. För att nämna några går årsbalen av stapeln den 24e november, i samband med denna anordnas även vår nordiska

Anton Selander & Oscar Krieg

vecka, och den 14e december avslutas terminen med den legendariska tanktömningen som anordnas av klubbmästeriet. Vi vet att ni inte vill missa detta, frågan är – vet ni?

Sist men inte minst vill vi ägna dessa sista rader åt att tacka alla fantastiska medlemmar i den här anrika föreningen. Ni gör juristprogrammet bättre för alla era med-medlemmar, och ni har sannerligen gjort det bättre för oss. Ni är Juridiska föreningen vid Stockholms Universitet, glöm aldrig det.

ORDFÖRANDE Oscar Krieg
VICE ORDF. Anton Selander
FOTO Juridiska föreningen

Är du vår nya sommartrainee?

Vi bevarar vår ledande position genom att rekrytera, utveckla och behålla de mest passionerade juristtalangerna. Vi är stolta över att landets juriststudenter 16 år i rad har utnämnt Mannheimer Swartling till den mest attraktiva advokatbyrån. Varje sommar erbjuder vi juriststudenter

möjligheten att prova på rollen som affärsjurist på något av våra kontor i Sverige. Rekryteringen börjar i november – för mer information besök mannheimerswartling.se/karriar.

Besök oss på Facebook och LinkedIn.

MANNHEIMERSWARTLING.SE

**MANNHEIMER
SWARTLING**

En röst för de som inte hörs

DET HAR GÅTT MER ÄN ETT ÅR SEDAN #metoo tog sin början. Ett av uppropen som startades var #intedinhora som 141 personer med erfarenhet av prostitution skrev under. Iusbäraren har träffat Gabriella Kärnekull Wolfe som är personen bakom rörelsen.

Vi träffas på universitetet efter en avslutad föreläsning en blåsig eftermiddag i oktober. Det är hektiska dagar för Gabriella Kärnekull Wolfe. Nyligen utsågs hon till årets changemaker och fick motta pris från Raoul Wallenberg Academy för sitt engagemang. För att förstå historien bakom uppropet återgår vi till förra hösten. #metoo hade precis startat och bransch efter bransch gick ut i media och vittnade om sexuella övergrepp. Det fanns dock en grupp särskilt utsatta som inte hördes, berättar Gabriella.

– Jag blev arg för det pratades om att tystnaden bröts i alla rum. Men det fanns fortfarande många människor som var väldigt tysta om sina erfarenheter. Det ville jag förändra, och startade därför uppropet tillsammans med min kompis, som delade liknande erfarenheter som mig.

De sexuella övergrepp och det utnyttjande som sker med koppling till prostitution har tidigare inte fått något utrymme i debatten. Anledningen till att det råder en tystnadskultur beror på samhällets syn på prostitution, menar Gabriella.

– Det finns en syn på personer som säljer sex att de gör något omoraliskt. Det märks tydligt i samhället att folk har den attityden. Att det är fel, att det är skamligt. Det är inte konstigt att prostitution är stigmatiserat.

Från upprop till organisation

Efter att uppropet publicerades startades ett instagramkonto och en facebook-grupp. Gabriella märkte att det behövdes ett forum där människor kunde prata om sina erfarenheter. Därför påbörjade grundarna skapandet av en bestående förening. Idag är #intedinhora ett nätverk som jobbar för att ingen ska utnyttjas inom sexhandeln. Verksamheten bedrivs på tre fronter; genom opinionsbildning, utbildningsinsatser och en stödjande verksamhet.

– Vi kände att detta är något som måste leva kvar, så vi bestämde oss tidigt för att fortsätta utveckla uppropet till en organisation.

Gabriella har, liksom de andra i nätverket, egen erfarenhet av kommersiell sexuell exploatering. Tillsammans har de skapat ett forum där människor kan

delas med sig av sina upplevelser

– Men man kan också bara hänga, det skapas en speciell stämning där alla kan slappna av. Här får man vara en hel människa. Man är inte bara ”horan” som folk tycker synd om. Man behöver inte heller vara den som håller uppe fasaden och verkar välfungerande. I #intedinhora får man vara båda sidorna, och det tror jag är unikt.

Minderåriga utsätts

En gemensam nämnare för många i nätverket är att de började sälja sex som minderåriga. Enligt Barnkonventionen ska alla stater skydda barn från sexuellt utnyttjande. För att förhindra och förebygga att det sker krävs bättre åtgärder.

– Vi behöver prata mer om frågan. Ofta är det redan sårbara och utsatta barn som hamnar i dessa situationer. Barn måste få bättre och snabbare hjälp. Det finns bara två enheter för trauma-behandling idag i Sverige samtidigt som tusentals barn utsätts för sexuella övergrepp varje år.

#intedinhora arbetar för att prostitution inte ska ses som ett yrke utan för vad det egentligen innebär; ett förtryck. Många inom nätverket har utsatts för utnyttjande och övergrepp.

– Jag märker det när jag sitter i intervjuer och journalisten frågar om hur det var i ”branschen” och syftar på de övergrepp jag utsattes för när jag var 15. Det är ingen bransch, det är sexuella över-

grepp mot barn. Men lika absurt är det att prata om prostitution bland vuxna som vilket jobb som helst. I vilka andra yrken är det en normal del av arbetsmiljön att få dick pics skickade till sig, bli våldtagen och misshandlad?

Efter att ha utsatts för grova övergrepp fick Gabriella stöd i form av en kontaktperson från socialtjänsten. Insatsen hade dock behövt sättas in tidigare menar Gabriella. Skola, BUP och socialtjänsten borde även bli bättre på att informera om vilka rättigheter man har.

– Jag hade velat få information om att det jag utsattes för var brottsligt. Vad som var olagligt och vad som gick att polisanmäla var det ingen riktigt som berättade för mig. Hade jag fått mer information om mina rättigheter och var jag hade kunnat få hjälp så hade det kanske aldrig behövt gå så långt som det gick.

En förändrad syn krävs

Idag kan den som köper en sexuell tjänst eller sexuella handlingar av barn komma undan med böter. Ofta får sexköparen bara ett strafföreläggande. Detta är något som #intedinhora menar borde förändras. Synen ska vara att personer som köper sexuella tjänster ska ses som förövare och personer i prostitution ska ses som brottsoffer.

– Att ta bort böter ur straffskalan har kanske inte en avskräckande effekt på sexköpare, men i längden tror vi att det kan bidra till en attitydförändring kring prostitution. Sexköp ska ses som övergrepp snarare än ett brott i klass med fortkörning. Det kan i sin tur minska sexköp. Det måste bli tydligare att det rör sig om ett brott mot en människa.

#intedinhora vill uppmärksamma frågor om prostitution då det finns en tendens att ämnet hamnar i skymundan. Anledningen till att frågan inte får mer uppmärksamhet beror på att den inte

Gabriella Kärnekull Wolfe

väcker någon empati, menar Gabriella.

– Personer i prostitution ses inte riktigt som människor. Antingen är man hora eller så är man någons dotter, mamma, syster eller granne – det går inte att vara både och. Folk tänker att prostituerade är ”någon annan”, så det är ingen fråga som rör dem.

I framtiden vill Gabriella att samhällets syn på prostitution som det primära problemet ska förändras. Istället borde fokus ligga på anledningarna bakom att människor hamnar i prostitution. Faktorer som till exempel social eller ekonomisk utsatthet borde tas med i bilden.

– Prostitution är bara ett resultat av andra problem. Det är orsakerna bakom som ska ses som problematiska, inte prostitutionen i sig.

Sedan uppropet släpptes har mycket förändrats. Engagemanget med nätverket har fört med sig mycket ansvar som Gabriella inte kunnat förutse. Men det tar inte bara hennes tid i anspråk, utan medlemmarna och forumet ger även mycket energi tillbaka. Utöver engagemanget med rörelsen har hon i höst även

börjat juristprogrammet.

– Valet stod mellan juridik och psykologi. Anledningen till varför det blev just juridik beror på att juridiken är ett bättre verktyg för att göra skillnad i samhället.

#intedinhora bröt en tystnad och gav en röst till de som annars inte hörs i samhällsdebatten. Berättelserna vittnar om en mörk verklighet med övergrepp och utnyttjande av minderåriga. Det kan vara svårt att tro på en förändring, men Gabriellas otroliga mod och engagemang inger hopp. Antagligen är det inbillning, men höstmörkret som lagt sig känns inte riktigt lika mörkt längre.

TEXT Cornelia Frank

FOTO Sarah Jansson

#metoo, ett år senare

DET var ett år sedan, den 5 oktober 2017, tidningen The New York Times publicerade att ett flertal kvinnor hade anklagat filmproducenten Harvey Weinstein i Hollywood för sexuella övergrepp och trakasserier. Detta ledde i sin tur till att kändisar, politiker och andra högt uppsatta i USA tvingades lämna sina poster när anklagelserna riktades mot dem i samband med #metoo. Utvecklingen av #metoo-rörelsen startade efter att skådespelerskan Alyssa Milano på sitt twitterkonto uppmanat sina följare att besvara hennes tweet med egna berättelser om sexuella övergrepp under hashtaggen #metoo. Detta ledde till att #metoo-rörelsen spred sig runt om i världen och växte på nolltid till en enorm rörelse på internet.

Rörelsen, som från början fokuserade på Weinstein och USA, nådde Sverige under mitten av oktober och fick tusentals att under hashtaggen #metoo dela med sig av sina upplevelser om sexuella övergrepp och trakasserier. I Sverige var det medieprofilen och debattören Cissi

Wallin som fick fart på uppropet och fick kända och okända kvinnor från alla möjliga håll att gå samman och tillsammans säga ifrån mot sexistiska beteenden, trakasserier och våldtäkter. Nätkampanjen utvecklades till gatumanifestationer som hölls på flera håll i landet där svenska artister, talare, politiker och många fler närvarade.

Förra året i november uppstod flera upprop från kvinnor i olika branscher. I sociala medier började personer från olika yrkesgrupper gå samman i tusentals emot sexistiska beteenden, trakasserier och våldtäkter. De som gick samman emot kränkningar inom kulturvärlden gick under hashtaggen #tystnadtagning. Hundratals kvinnliga sångare inom svensk opera- och konsertmiljö gick i ett upprop vid namn #visjungerut. Hashtaggen #närmusikentystnar använde musiker och artister inom pop- och rockmusiken sig av. Tusentals kvinnor inom juristbranschen gick samman under namnet #medvilkenrätt. 49 yrkeskärer och andra grupper i Sverige samlades genom egna hashtaggar och gick ut i alla

möjliga sociala plattformar för att vittna om sina egna erfarenheter av övergrepp och trakasserier som tystats ned i decennier.

Anklagelserna riktades mot ett flertal medieprofiler som blev tvungna att tas ur tjänst. Bland dessa profiler fanns Aftonbladets journalist Fredrik Virtanen, TV4-profilen Martin Timell, SVT-profilen Lasse Kronér samt en SVT-chef. Berättelserna om sexuella trakasserier ökade och i landet var det ett fortsatt stort fokus på personer inom media.

Namnpublicering och skuldbeläggande blev en stor del av diskussionen kring #metoo-rörelsen. Det skapades stora diskussioner när det på sociala nätverk och i media publicerades namn på personer som anklagats för övergrepp. Publiceringarna övergick i många fall från att vara dolda upplevelser till åtal.

Trots att de tilltalade vissa gånger frias från all skuld i rättens ljus, förblir dessa människor skyldiga i samhällets ögon.

TEXT Viktoria Kalaba

#whydidntreport

I september 2018 anklagades en nominerad domare till den amerikanska Högsta domstolen för sexuella trakasserier. President Donald Trump gick till domarens försvar och hävdade att anklagelserna var falska då de inte rapporterades i samband med trakasserier. Till följd av presidentens uttalande delade hundratals människor sina berättelser om det sexuella påhopp

de blivit utsatta för och varför övergreppen aldrig anmälades, under hashtaggen #whydidntreport. "Mina föräldrar skulle hatat mig", skriver en person. Hashtaggen har en stark följdkoppling till #metoo som uppmanar till att uppmärksamma omfattande sexuella trakasserier.

TEXT Sara Passandideh
FOTO Thinkstock

Psykisk ohälsa och Initiativ för ett Hållbart Juristprogram

PSYKISK OHÄLSA hos studenter är ett samhällsproblem som måste tas på allvar. En sammanställning av Folkhälsomyndigheten visar att den psykiska ohälsan har ökat bland studenter. Värst drabbade är bland annat juriststudenter och kvinnliga akademiker.

EN bostad, hållbar ekonomi och trygg framtid är önskvärt för en stabil tillvaro. För universitetsstudenter är det dock inte alltid verkligheten. En ny sammanställning från Folkhälsomyndigheten visar att varannan student på högskolor och universitet uppger att de har besvär av ångslan, oro eller ångest. Den grupp av studenter som drabbas värst är jurister, naturvetare och medicinare. Det visar en rapport som gjorts av Ungdomsbarometern för Sacos studentråd.

Iusbäraren har intervjuat Initiativ för ett Hållbart Juristprogram (IHJ), en studentförening med syfte att utvärdera studiemiljön på juristprogrammet och uppmärksamma behovet av psykiskt välmående. Marie Kagrell är representant för IHJ, läser sjätte terminen på juristprogrammet och arbetar som forskningsamanuens på Juridiska institutionen. Hon menar att psykisk ohälsa på juristprogrammet oftast handlar om stress, press, ångest, oro och depression. De allra flesta studenter som hon kommer i kontakt med är stressade och oroliga i perioder, både för att det är svårt att få tiden att räcka och för att en känner prestationsångest och stark rädsla att inte räcka till. Många berättar att de har svårt att sova.

IHJ vill försöka ta reda på varför psykisk ohälsa är så vanlig på juristprogrammet. Är det studenterna som ställer orimligt höga krav på sig själva? Är det kulturen bland studenterna som bidrar till att studenterna känner ångest och oro? Är det aspekter i undervisningen eller lärarnas attityder som bidrar till stress och oro?

En viktig aspekt Marie lyfter under intervjun är synen på psykisk ohälsa. Hon menar att bilden av psykisk ohälsa, generellt sett i samhället, är mer nyanterad idag än tidigare. Det är inte lika tabubelagt att prata om psykisk ohälsa. På juristprogrammet upplever hon dock att synen på psykisk ohälsa inte är lika nyanterad. Det finns tendenser att avfärda psykisk ohälsa som gnäll eller svaghetstecken, vilket hon fick erfara efter att Amanda Redin (grundare för IHJ) och Marie själv skrivit en artikel om psykisk ohälsa i Dagens Juridik. I kommentatorsfältet under artikeln uttrycktes bland annat att det var fråga om att 90-talister inte är vana vid att prestera och att de gnäller, samt att för den som är känslig och inte tål belastningar är nog juristprogrammet fel val i livet. Denna syn på psykisk ohälsa är djupt problematisk. Det handlar inte om att juriststudenter

Marie Kagrell är representant för IHJ

klagar för att de har mycket att läsa eller att sakrätt är svårt – det handlar om att juriststudenter har ångest, är deprimerade och inte kan sova.

För att komma till rätta menar Marie att det behövs arbete på flera fronter. Det handlar inte om att sänka kraven eller ändra innehållet i utbildningen, men att ändra vårt förhållningssätt till kraven. Studenter behöver inte ligga på topp varje dag. Istället för att plugga 12 timmar räcker det med 8 timmar om dagen. Det är viktigt att prata om olika karriärvägar med studenterna, att lärare och andra som kommer i kontakt med juriststudenterna behöver prata om andra jobb, där det inte pratas betyg.

TEXT Firel Danho
FOTO Ingrid Öhrn

Kan vi kalla det för fred i Afrikas horn?

Efter 60 år av konflikter, förödelse och krig har gränserna mellan Eritrea och Etiopien öppnats. "Vi är ett folk" fastslog Eritreas president, Isaias Afwerki.

EN utdragen kamp för Eritreas självständighet från Etiopien, växte en starkt infekterad relation fram mellan ländernas statsmakter. Efter att Eritrea fått sin självständighet erkänd 1993, bidrog suveräniteten till nya dispyter. Båda ändarna av Afrikas horn hamnade i konflikt om den omstridda orten Badme. Fem år senare bröt konflikten ut i ett blodbad, utfallet blev hundratal mista liv, ett krigsstillestånd och två stater som var bittra fiender. Tjugo år senare begraver statsmakterna stridsyxan i samband med att Etiopien väljer en ny premiärminister, Abiy Ahmed, som envist driver fram en försoning med Eritreas diktatur.

Jag träffar Yohannes Tesfay som befann sig i centrumet av konfliktens virvlande stormar. Han växte upp i Eritreas bultande hjärta, Asmara, men flydde från gerillakämpar och bosatte sig i Sverige år 1986. Under tiden för Yohannes flykt beordrades etiopisk militär att sätta skräck i populationen. Brutala massaker av civila människor var frekvent förekommande för att hålla motståndsstyrkor under etiopisk kontroll, vilket gav hundratusen-

tals eritreaner anledning att fly.

– Släktingar, gamla klasskompisar och grannar försvann. En del mördades eller blev fångslade av den etiopiska regimen. Det var ren tortyr, omänskligt. De människor som bodde på gränsen mellan länderna drabbades mest. Deras släktingar bodde på fel sida av linjen och blev onåbara fast de var ett stenkast ifrån. Jag förlorade min brorsson.

Vid konfliktens kulmen befann sig Yohannes i Eritrea för att träffa sin familj medan hans fru och barn var hemma i Sverige. Istället för att ta första flyget hem stannade Yohannes kvar för att bevittna kampen med egna ögon.

– Nästan alla eritreaner som hade flytt från Eritrea återvände till sina nya hemländer men jag valde att stanna kvar ensam. Det var väldigt viktigt för mig att förstå vad som pågick på plats och inte genom medier-na hemma i Sverige.

– När konflikten bröt ut i ett nytt krig blev många besvikna. Att återförenas med sina familjer blev plötsligt omöjligt igen, osäkerheten som rådde var för stor. Soldater som tidigare hade deltagit i det trettioåriga långa kriget var villiga att delta ännu en gång. Ett övervägande antal ansåg striden som nödvändig eftersom man helt enkelt var rädd för att

Eritrea återigen skulle bli ockuperat.

Det eritreansk-etiopiska kriget varade i två år och dödssiffran för antal mista liv uppskattas vara 100 000. FN förde in ett formellt krigsstillestånd och klubade Badme som Eritreas mark, vilket Etiopien var starkt emot. Länderna höll sig slutligen på sina sidor av linjen men ett större förtyck än någonsin drabbade invånarna. Över 100 miljoner etiopier hölls i schack medan regimen valde att satsa på ekonomisk utveckling. Infrastrukturen för lilla Eritrea raserade totalt efter kriget och istället för att satsa på utländska investerare isolerade pre-

“ När konflikten bröt ut i ett nytt krig blev många besvikna. Att återförenas med sina familjer blev plötsligt omöjligt igen, osäkerheten som rådde var för stor.

sidenten landet från omvärlden. Allt sedan dess har eritreanerna tröskat på olönsamt jordbruk och låga inkomster i form av bistånd.

– När kriget tog slut vid millennieskiftet har de flesta eritreaner levt på släktingar från utlandet. Jag skickar regelbundet pengar till min familj eftersom det inte finns några jobb att söka sig till. Det är otroligt svårt att leva normalt i Eritrea. Trots att inga nya arbetstillfällen skapas är de flesta dagliga hushållsvaror-

na dyrare än svenska varor. Det medför att fler ungdomar flyr och de som utbildar sig söker sig till länder som erbjuder goda arbetsmöjligheter.

Förutom brist på arbeten är den humanitära katastrofen och den järnhårda regimen den främsta orsaken till flykt från landet. Från och med millennieskiftet har presidenten kontinuerligt fängslat och torterat sina landsmän. Afwerki använder konflikten mellan fiendeländerna som ursäkt för att kunna hålla de eritreanska medborgarna under evig värnplikt. En Amnesty-rapport från 2015, *Why indefinite national service in Eritrea has created a generation of refugees*, bekräftar att den påstådda 18-månaders begränsade värnplikten i själva verket pågår under decennier. Flyktingorganet UNHCR har anklagat Eritrea för brott mot mänskligheten. "Eritrea har inget oberoende rättssystem, ingen folkvald församling och inga andra demokratiska institutioner", rapporterar UNHCR. Efter kriget uppstod ett löfte om en grundlag som skulle garantera medborgarnas mänskliga rättigheter. Detta löfte har förfallit, istället blev Eritrea en enpartistat utan fri press och fria val, även kallad Afrikas Nordkorea.

Efter årtal av tumult, fruktan och ängslan förklarade presidenten plötsligt harmoni. Yohannes och resten av omvärlden tyckte fredsförklaringen var högst oväntad.

– Freden är sund, det är viktigt att människor återförenas. Att gränserna öppnats är en win-win situation för länderna. Jordbrukare som ägde mark vid gränserna förlorade inkomst på grund av ockupationen, nu får dem nya arbetsmöjligheter och militärerna kan vila. En ny port i Eritreas hamn har även gjort det möjligt att transportera varor, vilket bidrar till nya arbetstillfällen.

– Samtidigt är man naturligtvis skeptisk. Afwerki har nästan aldrig tidigare visat sina tänder på fotografier och plötsligt ler han vid varje tillfälle. Det är tydligt att Afwerki driver igenom fredsöverenskommelsen själv eftersom ministerrarna i landet knappt förstår vad avtalet egentligen går ut på. Hans egna supportrar är även ilska över den nepotism som råder genom att presidenten vill kandidera sin oerfarna son, Abraham Isaias Afwerki, som nästa president.

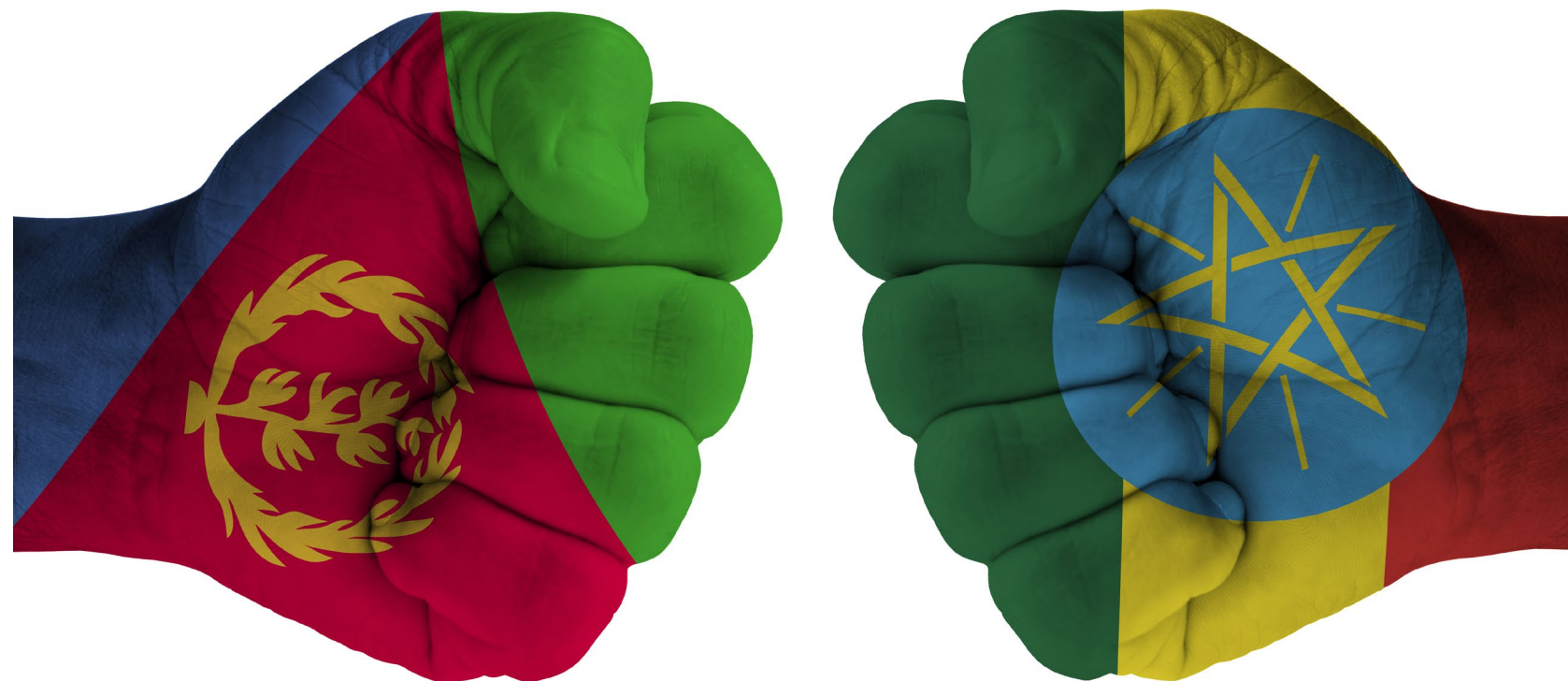
Presidenten har utvecklat en god relation till Etiopiens nya premiärminister. På bara några månader efter att Ahmed

kom till makten gick han med på att ge upp den omtvistade orten. Motiven var att driva igenom ett normaliserande av förhållandet till Eritrea. Det märkvärdiga i Ahmeds fredsprocess är att hans föregångare, Desalegn, oväntat resignerade från sin post. Förändringarna mottogs med glädje av Afwerki och har samtidigt föranlett ett flertal frågetecken angående det plötsliga fredsavtalet. Efter decennier av tyranni är det lätt att tvivla på att osjälviska intentioner ligger bakom Afwerkis fredsslutande. I en artikel, *The peace deal with Ethiopia has not changed Afwerki's Eritrea*, skriver den eritreanska journalisten Abraham T. Zere att presidentens grepp om landet växt starkare på grund av fredsförklaringen. Internationella kritiker riktar bort blicken från presidentens tyranni när han nu mättar nya allierade stormakter med löftet om ett öppnare Eritrea. Ett öppnare Eritrea innebär dock inte ett mänskligare Eritrea och är definitivt inte nog för att kunna kalla det för fred i Afrikas horn.

Obs. Namnet Yohannes Tesfay är fingerat.

TEXT Sara Passandideh

FOTO Shutterstock

I danska ghetton intet nytt?

ETT DANMARK UTAN PARALLELSAMHÄLLEN. Det är visionen för den danska regeringens "ghettopakett" som presenterades tidigare i år. Snart kan särskilda lagar gälla för invånarna i landets invandrartäta bostadsområden. Den kontroversiella politiken har fått stor internationell uppmärksamhet och aktualiserat frågan om välfärdsstaten upppoffrar rättssäkerheten.

AR 2017 upplevde Danmark det lägsta antalet asylsökande sedan år 2011. Det skapar förutsättningar att en gång för alla bli av med landets många parallellsamhällen. Så lyder kortfattat introduktionskapitlet till rapporten "Ett Danmark utan parallellsamhällen – inga ghettos år 2030". Rapporten presenterades av den danska regeringen i mars i år, som en del av den assimileringspolitik som har vunnit stor framgång i landet de senaste åren.

Rapporten utgörs av 22 lagförslag som på olika sätt ska motarbeta så kallade "ghettoområden". Bostadsområdena identifieras av transport- och byggnadsministeriet med hjälp av ett antal kriterier. Bland annat ska mer än 50 procent av områdenas invånare vara av icke-västlig bakgrund. De ska ha låga inkomster och sakna vidareutbildning eller jobb. I dagsläget är 30 bostadsområden utmärkta som ghetton, varav 16 ghetton är klassade som särskilt hårda.

Åtgärdspaketet, menar regeringen, är påkallat av landets tilltagande segregation. Och segregationen i sig har följt av den ökade andelen invandrare – från en till dryga åtta procent sedan år 1980 enligt rapporten. I maj röstades delar av paketet igenom i folketinget och den

första åtgärden beräknas träda i kraft i mitten av år 2019. Lagen föreskriver att barn i "ghettoområden" ska tillbringa 25 timmar i veckan på förskolor från ett års ålder. Där ska barnen lära sig det danska språket, danska högtider, värderingar och normer. Annars riskerar föräldrarna att förlora barnbidraget. Förskolorna ska dessutom regleras med kvoter som förhindrar att mer än 30 procent av barnen är av icke-västlig bakgrund.

Lagen har väckt mycket oro bland föräldrar bosatta i Danmarks ghettoområden. För The New York Times berättar invånare i ett "ghettoområde" om ilskan över att staten med tvång tar deras barn ifrån dem. Det har diskuterats om lagen kommer strida mot internationella åtaganden, där artikel 24 om barnets rättigheter i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna skulle kunna åberopas. I artikel 24 fastställs bland annat att barnets bästa ska sättas i främsta rummet. Vad som är barnets bästa förblir emellertid politiskt tvetydigt. Enligt den danska regeringen är det nödvändigt att skola in barn i det danska samhället från tidig ålder för att inte riskera att de hamnar på kant med västerländska värderingar.

Åtgärdspaketet och det lagförslag som har röstats igenom har kritiserats för att ge diskriminerande effekter. För-

visso kommer lagen att tillämpas lika på alla invånare i alla danska ghettoområden. Samtidigt förblir lagen tillämplig endast i de danska ghettoområdena och där är majoriteten av invånarna invandrare, ofta muslimer. För Danmarks Radio medger statsminister Lars Løkke Rasmussen att förslagen i "ghettopakettet" är diskriminerande. Men medan grundlagen och "alla möjliga internationella förpliktelser" måste respekteras, finns det enligt Rasmussen en möjlighet att diskriminera proportionellt.

Bland lagförslagen som folketinget fortfarande har att ta ställning till finns införandet av speciella "straffzoner" i ghettoområden. I zonerna föreslås straffen för bland annat inbrott, haschförsäljning och vandalism bli dubbelt så stränga som i övriga områden. Förslaget har, i likhet med lagen om inskrivning av barn i förskolor, väckt stor uppmärksamhet eftersom det skulle innebära att danska medborgare inte längre är lika inför lagen. Kirsten Ketcher, professor vid Köpenhamns universitets juridiska fakultet, menar att åtgärden strider mot förbudet mot rasdiskriminering i såväl Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, som i FN:s konventioner om mänskliga rättigheter.

Också FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter Zeid bin Ra'ad är oroad. Han kallar ghettopaketet "enormt bekymrande" och menar att det riskerar att öka rasdiskrimineringen mot människor med invandrabakgrund. På så sätt kommer Danmark enbart att splittras mer.

TEXT Johanna Andersson

ILLUSTRATION Fredrika Lageryd

SOFIA RÖNNOW PESSAH:

”För dem blir åldern skillnaden mellan skyddsbehov och utvisning”

DE MEDICINSKA ÅLDERSBEDÖMNINGARNA i asylärenden är en kontroversiell fråga. iusbäraren möter Sofia Rönnow Pessah från Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, en frivilligorganisation som verkar för rättssäker asylprocess.

FÖR att en asylsökande ska få uppehållstillstånd måste hen normalt klargöra sin identitet, vilket innefattar namn, ålder och medborgarskap. Detta är ofta problematiskt, då många asylsökande saknar ID-handlingar. Statistik från Migrationsverket visar att de senaste fem åren har cirka 80 procent av alla som sökt asyl i Sverige saknat passhandling; för asylsökande från Afghanistan 2017 var motsvarande siffra 97 procent. Särskilda svårigheter drabbar ensamkommande unga afghaner, vilka har svårt att styrka sin ålder. Sofia Rönnow Pessah förklarar:

– Som utgångspunkt beror skyddsbehovet inte på om sökanden är över eller under 18. Dock finns ett rättsfall från Migrationsöverdomstolen som förenklat säger att ”om du är ett barn upp vuxet

utanför Afghanistan och saknar nätverk i Afghanistan, då är du att bedöma som alternativt skyddsbehövande”. I det läget gör åldersuppgiften skillnad mellan att anses ha ett skyddsbehov, och att vara en ung arbetsför man som kan leva i exempelvis Kabul och därmed ska utvisas.

Sofia menar att proceduren att ta fram en metod för medicinska åldersbedömningar gick alldeles för snabbt.

– Situationen är väldigt problematisk. Enligt min uppfattning beror detta bland annat på att det var en politiskt väldigt pressad situation, där det inte ansågs finnas tid att utreda vald metod i tillräcklig utsträckning. Idag ser vi att det uppenbart gick för fort och man tummade på en del regler som måste säkerställas oavsett tidsbrist.

Rättsmedicinalverket (RMV) under-

söker ålder genom röntgen av visdomständerna, men även magnetkamera på knäleden. Det är främst knäledsmetoden som kritiserats; bland annat för att den inte testats på personer med känd ålder. Dessutom beaktar den inte knäleders eller visdomständers olika mognadsnivå. Om knäleden visar sig mogen anser RMV detta räcka för att pojken ska bedömas minst 18, oavsett tanden. I våra nordiska grannländer används röntgas visdomstand och handled, vilket är en mer beprövad metod fastän denna kombination inte heller är helt säker. I Storbritannien görs en psykosocial undersökning, berättar Sofia och fortsätter:

– Medicinska åldersbedömningar behöver inte vara ett problem i sig. Fortfarande har den asylsökande bevisbördan för sin identitet. En bevismöjlighet i dessa ärenden är något positivt, särskilt som många saknar andra sätt att styrka sin ålder. Jämfört med hur det sker i Sverige idag finns dock andra relevanta alternativ. En förespråkad variant är att kombinera medicinsk åldersbedömning med en bedömning av sökandes psykosociala utveckling. I Sverige kan sökanden i viss

Sofia Rönnow Pessah från Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar

“ Medicinska åldersbedömningar behöver inte vara ett problem i sig. Fortfarande har den asylsökande bevisbördan för sin identitet.

mån ge stöd för sin ålder genom berättelsen under asylutredningen, men det görs ingen psykosocial bedömning.

I svensk rätt råder i princip fri bevisföring och fri bevisprövning. Egentligen kan den sökande ge in vilket material som helst och bevisvärdet ska prövas fritt av domstolen. För uppgifter om ålder är det, enligt praxis, i första hand relevant med skriftlig bevisning medan den muntliga är ett komplement som oftast inte ensamt kan göra identitet sannolik. Detta skapar i sin tur problem när Migrationsverket rutinmässigt avfärdar vissa former av skriftlig bevisning, såsom afghanska ”tazkira”, förklarar Sofia:

– Tazkira, som är det vanligaste afghanska ID-dokumentet, bedöms oftast ganska slentrianmässigt inte ha sådant bevisvärde att det tillmäts någon egentlig vikt vid åldersbestämning. De flesta andra dokument som sökanden kan ge in, som intyg eller skolbetyg, tillmäts också lågt bevisvärde. I många av dessa ärenden ges RMV:s utlåtanden absolut mest tyngd och blir utslagsgivande.

Omdiskuterat sedan starten är, att uppdraget som RMV fick av regeringen hade som själva syfte att säkra att personer över 18 år inte felaktigt bedöms vara barn. Har detta påverkat metodvalet? Sofia säger:

– Diskussionen som ledde till vald metod handlade mycket om vuxna som placerats i barnboende. Att korrekt ålder också är viktigt för att säkerställa att barn får sina skyddsbehov korrekt utredda och bedömda, glömdes tyvärr bort. I asylprocessen gör det väldigt stor skillnad om metoden ska säkerställa att barn inte blir bedömda som vuxna, eller att vuxna inte blir bedömda som barn. RMV har förklarat att dess metod – utifrån regeringens uppdrag – valdes för att uppfylla båda delarna, istället för att som i vissa länder utgå ifrån personens lägsta möjliga ålder.

På senaste tiden har mycken kritik gällt att Migrationsverket, i sina beslut mot denna grupp, systematiskt hänvisat till egna styrdokument. I dessa stod förut att knäet hos de flesta växer färdigt mellan 22 och 28 års ålder och att risken för barn felbedöms som vuxna endast är tio procent. Efter avslöjanden i media (särskilt SvD) och olika studier har RMV fått

ändra ståndpunkt här. Redan 2017 visade en tysk studie att 19 procent av testade 17-åriga pojkar hade moget knä. Enligt en annan studie, där bland andra Fredrik Tamsen (som varit anställd på RMV) gick igenom 9600 åldersbedömningar, kunde 33 procent av pojkarna felaktigt ha klassats som över 18 år. Vidare avslöjades att RMV:s högste chef för rättsmedicin, Elias Palm, i en roll som sakkunnig i rättegång angav att så många som 20 procent av 17-åringarna kan ha färdigvuxet knä.

Efter dessa avslöjanden har Migrationsverket strukit teser om felmarginal och knäets färdigmognad ur styrdokument. Däremot har varken de eller RMV förklarat hur man förhåller sig till de nya uppgifterna och hur de ifrågasatta bedömningarna ska tolkas. Detta tycker Sofia är problematiskt. Hon syftar här på både kunskap om metoden i sig och Migrationsverkets värdering av utlåtandena:

– RMV har ett ansvar över innehåll-
et i sina bedömningar. Det är en ganska
allvarlig förtroendekris när RMV:s egna

rättsläkare slutar sina arbeten och riktar
intern kritik som inte verkar få gehör. En
expertmyndighet har ett tungt ansvar
att säkerställa att den metod, som de
sätter sin stämpel på, uppfyller de krav
som måste kunna ställas. Med tanke på
att metoden togs fram så hastigt borde
RMV ha visat mer försiktighet med för
starka utlåtanden vilka det senare visat
sig att man inte haft evidens för.

Sofia betonar vikten av att myndighe-
ter är transparenta i sitt arbete och sina
ställningstaganden.

– Det olyckliga just nu är svårigheten
att förhålla sig till RMV:s information,
då förändringar skett utan att RMV
gjort tydligt hur dessa påverkar ålders-
bedömningarnas resultat. Allvarligast är
oklarheten om felmarginal, som gör be-
visvärderingen mycket svår. Migrations-
verket har ett stort ansvar för att RMV:s
utlåtanden bevisvärderas korrekt. Då
ska beaktas inte bara RMV:s egna utta-
landen utan även den kritik som andra
framfört om metodens brister.

Sofia tror att den i Sverige tillämpa-
de metoden kommer fortsätta användas,
men hon hoppas att en ny metod utreds

och tas fram. Oavsett detta kommer
dock problemen vi ser idag att kvarstå
om inte Migrationsverket gör ordentliga
bevisvärderingar, menar hon.

Slutligen framhåller Sofia Rönnow
Pessah, att istället för att se på åldersbe-
dömningarna som vetenskaplig sanning
så måste vi förhålla oss till att det hand-
lar om avvägningar som ska vägas mot
övrig bevisning:

– I teorin är detta faktum okontrover-
siellt, men så har det tyvärr inte fram-
trätt i praktiken. Nyligen såg vi dock en
migrationsdomstol som gav RMV:s utlå-
tande ett lägre bevisvärde pga. metodens
osäkerheter, och sökanden bedömdes
vara underårig. Detta ger visst hopp, att
även om metoden fortsätter användas så
kommer i framtiden RMV:s utlåtanden
tillmätas mindre betydelse i processen.
Då kan vi få se bättre bevisvärderingar
från myndigheter och domstolar.

TEXT Omid Moallemi
FOTO Ingrid Öhrn

”Jo, gymnasielagen ska tillämpas!”

I förra numret av iusbäraren
redogjordes för gymnasie-
lagen och ovissheten om
dess tillämpning. Nu har
Migrationsöverdomstolen
(MIÖD) klargjort rättsläget.

SVERIGE har tolv förvalt-
ningsrätter. Fyra är också mig-
rationsdomstolar; i Stockholm,
Göteborg, Malmö och Luleå. Deras
domkretsar styrs av var Migrationsver-
kets beslut är fattat. Högsta instansen
MIÖD ingår i Kammarrätten i Stock-
holm och dess avgöranden finns i serien
MIG.

Nästän inga prejudikat har hittills
gällt lagen (2016:752) om tillfälliga be-
gränsningar av möjligheten att få uppe-
hållstillstånd i Sverige, även kallad be-
gränsningslagen. Det beror troligen på
att den är just tillfällig (hur tillfällig är i
skrivande stund ovisst).

Men i september ändrade MIÖD två
domar där migrationsdomstol i Stock-
holm/Malmö vägrat tillämpa 16 f §
begränsningslagen, dvs. kärnan i den
lagändring som mildrat för en grupp
ensamkommande och blivit känd som
'gymnasielagen'. I Stockholmsdomen
ansågs bevislättningen för identitet i 16
f § strida mot Schengen-regelverket. I
Malmö-domen bedömdes paragrafen ha
beretts så dåligt att 11 kap. 14 § rege-
ringsformen (RF) klickar in.

Schengens gränskodex reglerar dock
inte hur den som redan befinner sig i
EU-land ska behandlas. Detta framhålls
i MIG 2018:17, där MIÖD hänvisar till
målen C-261/08 och C-348/08 *Garcia
och Cabrera*. Enligt EU-domstolen var

det en rent spansk
angelägenhet om
två bolivianer, som
vistades illegalt
i Spanien, skul-
le utvisas. Likaså
ska svensk lag till-
ämpas för den
afghanska perso-
nen som klagade i
Stockholm. Hans
ålder och rätt till
uppehållstillstånd
ska utredas närma-
re av Migrations-
verket, dit MIÖD
återförvisar målet.

Och i MIG 2018:18 uttalas, att medan
11 kap. 14 § ska värna fri- och rättighe-
ter (som gymnasielagen ej hotar) säger
RF inte mycket om lagars beredning.
Gymnasielagen var remitterad till lagrå-
det, där kritiken var skarp, och bereddes
sedan i riksdagsutskott. Inte heller på
denna grund ser MIÖD skäl mot till-
ämpning. Pojken, som sa sig ha flytt
irakiskt område där ISIS styrde 2015,
uppfyller gymnasiekraven och får 13
månaders uppehållstillstånd tills nä-
sta prövning. Kort efter MIÖD:s domar
återtogs Migrationsdomstolen i Göteborg
sin begäran om förhandsavgörande från
EU-domstolen. Gymnasielagen ska allt-
så tillämpas.

Ett antal av dessa gymnasister saknar
bostad. Att våra storstäder har bostads-
brist som drabbar en utsatt grupp, och
förvärras av 'NIMBY-protester' (Not In
My Back Yard) mot byggande, bör ing-
en förneka. Det är dock fel när Emma
Jaenson (Blekinge Läns Tidning 2 okto-
ber) hävdar att de rödgröna och centern
inte "tittat längre än näsan räcker" varpå

ensamkommande nu ses "som vilka ut-
bytesstudenter som helst". Med gymna-
sielagen anslog riksdagen drygt 530 mil-
joner kr extra åt kommunerna.

En annan hårt kritisk ledarsida är på
Göteborg-Posten (GP), vars nyhetssida
dock ger en mindre svart bild. Joakim
Ruist, nationalekonom som hyllats för
att tala högt om invandringens kostna-
der, menar att "detta är en grupp som är
extra taggad för att integreras" (GP 29
september). Olof Åslund, för Institutet
för arbetsmarknads- och utbildningspo-
litisk värdering, säger i samma artikel:

–Tittar man på gruppen afghanska
pojkar i åldern 23–25 år så ser det rela-
tivt bra ut med ganska höga sysselsätt-
ningssiffror.

TEXT David Munck
FOTO Thinkstock

Hör du till dem som lyssnar?

Vi vet att nyckeln till att bli en skicklig affärsjuridisk konsult ligger i förmågan att vara lyhörd.

Inte bara för kundens utmaningar och problem, utan också mot kollegor. Genom att ha en transparent kultur tar vi tillvara på all den kunskap som finns inom våra väggar, och skapar de bästa förutsättningarna för ett givande samarbete. Vill du bli en del av en advokatbyrå som lyssnar på det du har att bidra med? Kom förbi på ett samtal!

DEN MODERNA BYRÅN
CEDERQUIST.SE

CEDERQUIST

Om snyltare och röda sulor

Kan ett varumärke för högklackade skor ha skydd för röda sulor? I juni meddelade EU-domstolen sin syn på saken.

ARMANIS NI som fortsätter att betala för mycket. Jämför gärna våra kostymer med de dyra från Italien." Så inleddes på 80-talet en reklam från KappAhl. Denna ordvits roade inte Armani, som stämde KappAhl och vann i Marknadsdomstolen (MD). Reklamtexten ansågs förringa Armanis kvalitet.

Andra skyddande domslut är att OLW inte fick sälja "Robinson-chips" mot SVT:s talan, en bilimportör inte kalla Mazda för "Familjens nya Rolls", andra sängar än Hästens inte ha deras rutmönster och ett hotell inte heta "Villa Villekulla" mot Saltkråkan AB:s rätt till Pippi Långstrump. Däremot ansågs nattklubben "Bakis och Skakis" med fylleskämt inte kränka Friskis & Svettis. En mack fick sälja klotförpackade picknick-set som "Globen för sex personer" med bild på Globen; se MD 1988:19 som avslag areanaföretagets talan men klargjorde att renommésnyltning kan vara en egen förbudsgrund. Den principen stöds nu av 2005 års EU-direktiv, införlivat genom marknadsföringslagen.

En intressant komparativ uppsats av Caroline Andersson, Örebro universitet, visar USA:s större utrymme för "fair use" av annans varumärke. I ett djärvt försök öppnade en TV-komiker "Dumb Starbucks" i Kalifornien. Delstaten nekade licens åt själva verksamheten, som fick lägga ner. Ingen vet om caféet hade

klarat en tvist mot riktiga Starbucks genom att åberopa ironi.

När franske designern Christian Louboutin kladdade med nagellack på en prototyp av lyxsko föddes idén till den röda sulan. Att någon kan äga ensamrätt till detta bestreds av konkurrenten Yves Saint Laurent (YSL) och det mindre glasiga holländska skoföretaget van Haren, vilka försvarat sina damskor. På Patent- och registreringsverkets blogg var Stina Lilja öppen för Louboutins anspråk och jämförde med Löfbergs färgskydd inom svenskt kaffe. Parallellen kan tyckas halta då lila är det värmländska kaffets förpackning (inte smak) medan mode har visuella kärnenskaper.

I september 2012 förbjöds dock YSL sälja högklackade skor där röd undersula bryter av mot övrig färg, medan helt röda bedömdes som allmängods. Domen från New Yorks överrätt tajmade höstens modevecka i metropolen och fick enligt byrån MSK båda parter att "se rött", medan tidningen Forbes rapporterade att båda hävdade seger. Jämfört med att District Court inte ville lägga "ett rött moln över branschen och låta endast Louboutin måla med full palett", var överklagandet en framgång för Louboutin.

Och i juni 2018 avgjordes målet *Louboutin*

mot van Haren där EU-domstolen (C-163/16) höjde den röda sulan till mer än en allmän form. Denna kan då skyddas som varumärke. Louboutin, som nu hävdar full seger, kommenterar att märket haft detta kännetecken i 26 år och att holländsk domstol måste foga sig.

I de röda fickknivarnas land är man dock obunden och där finns Västeuropas dissens i frågan. Högsta domstolen i Lausanne uttalar att röd sula bara är ett "estetiskt element". Den som vill shoppa från ett smörgåsbord av rödsulade pumps får åka till Schweiz. Även om konkurrens är tänkt att sänka priset, rekommenderas att ta med en rejäl reskassa.

TEXT David Munck

ILLUSTRATION Fredrika Lageryd

Meme-döden?

INTERNET SOM VI KÄNNER DET IDAG ÄR PÅ VÄG ATT FÖRÄNDRAS. I höstas röstade EU-parlamentet igenom ett förslag till ett direktiv som syftar till att främja rättigheter för bland annat konstnärer, musiker och skribenter. Förslagsgets kritiker varnar däremot för att internet kommer att förvandlas till en kreativ öken.

DET så kallade copyrightdirektivet, 2016/0280 (COD), väntas röstas igenom slutgiltigt i januari 2019. Vid en läsning av direktivets syfte är det svårt att förstå de dystopiska framtidsscenario som målas upp av dess kritiker. Den digitala utvecklingen har försvårat för upphovsmän och rättighetshavare att tjäna pengar på sina verk. Den näst intill obegränsade spridningen på nätet gör användandet oöverskådligt och det är svårt att träffa licensavtal och ta del av den vinst som skapandet genererar. Genom att harmonisera och införa nya regler hoppas EU kunna skapa bättre förutsättningar i den digitala miljön och förenkla gränsöverskridande användande av verk.

Kritikerna befarar att kreativt skapande och informationsutbyte på internet kommer dö ut. Frågan är om det finns anledning att ta varningarna på allvar. Framförallt är det artikel 11 respektive 13 som är föremål för kritik. De har kommit att bli mer kända som "länkskattsartikeln" respektive "filterartikeln", vilket är något missvisande.

Artikel 11 nämner i själva verket ingenting om skatt, utan rör licenser. Den reglerar fall då hemsidor gör skyddat material tillgängligt utan rättighetshavarens samtycke, exempelvis då en face-

bookanvändare länkar till en nyhetsartikel och på så sätt visar en bit information från artikeln. Facebook kan på grund av länken åläggas att betala en licensavgift till tidningen som publicerade artikeln.

Det här är inte första gången Europa har sett den här typen av "länkskatt". I Tyskland infördes en liknande regel som gav presspublikationer extra stöd genom en så kallad citeringsskatt. Sökmotorer och nyhetsaggregatorer, alltså tjänster som sammanfattar artiklar och ger länk till ursprungskällan, tvingades betala en avgift för att citera tyska digitala nyhetspublikationer. Syftet var att utländska företag inte skulle göra gratis vinst på tyska tidningsutgivares arbete. Ett undantag gjordes däremot för kortare textutdrag, vilket definierades som högst sju ord. Alla utdrag därutöver krävde alltså licens från utgivaren. Konsekvensen blev att nästan all citerad text utöver en kortare rubrik krävde licens för att publiceras och istället för att betala slutade helt enkelt nyhetsaggregatorer länka till artiklar. Tidningarna tappade enorma mängder trafik och gjorde stora ekonomiska förluster. Det slutade med att tyska nyhetspublikationer valde att använda sig av gratis licenser för att öka antalet besökare på sina hemsidor.

Hittills har så kallad länkskatt alltså

inte fått avsedd effekt. Istället för att få mer betalt gick utgivarna miste om läsare. I både Tyskland och andra länder där liknande regler införts drabbades mindre publikationer extra hårt. Därför kan artikel 11 göra det svårt för nya utgivare att etablera sig. Dessutom riskeras att oseriösa medier länkas till oftare då de värderar spridning mer än inkomst. På så sätt riskerar fejkade och oriktiga nyheter att gynnas framför seriösa nyhetsutgivare.

Ett av de starkaste argumentet mot artikeln är att den kan komma att hindra det fria informationsflödet på internet. Det är inte bara stora nyhetsaggregatorer som Google News och Omni som träffas av bestämmelsen, utan även bloggare och mindre aktörer kan behöva betala avgift. Det beror främst på den förhandsvisning av innehållet som de flesta länkar idag medför, alltså när användaren håller muspekaren över en länk och en ruta med information om innehållet som länkas till visas. Även om länkar enligt direktivets skäl är undantagna bestämmelsen, kan förhandsvisningen ändå göra att artikeln får oönskad effekt.

Den så kallade filterartikeln, artikel 13, tar sikte på en annan typ av situationer. Främst rör det onlinetjänster som ger tillgång till skyddat material som laddas upp av en användare utan inblandning från rättighetshavarna. Tjänsten laddar alltså inte själv upp materialet utan erbjuder bara en plattform, exempelvis Youtube. Enligt bestämmelsen måste de tjänsterna se till att användningen är upphovsrättsligt tillåten och förhindra otillåten uppladdning. Youtube och liknande tjänster åläggs därmed ett stör-

re ansvar för hur det spridna materialet hanteras och för att rättighetshavaren får betalt. Trots öknamnet nämns inte filter i artikeln, utan den ställer upp ett allmänt krav på åtgärder för att säkerställa tillämpningen av avtal som ingåtts med rättighetshavarna för användning av deras verk. Däremot är direktivet utformat på ett sådan sätt att det uppmuntrar användning av filter och det är i dagsläget den enda realistiska lösningen som finns för att nå upp till artikelns krav.

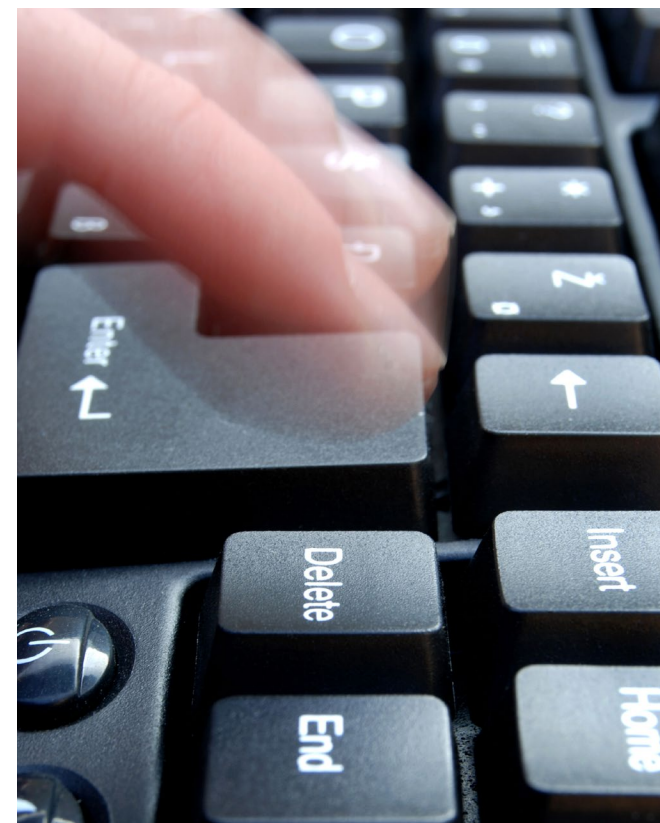
Den typen av filter skapar flera problem. Det största gäller brister i deras primära funktion, nämligen att känna igen skyddat material. De filter som finns idag har svårt att avgöra om ett verk är en laglig parodi, till exempel en meme, eller ett original som laddats upp i strid mot upphovsrätten. Det kan leda till att stora delar lagligt material tas bort från olika plattformar. Mindre kreatörer, som är beroende av spridningen, kan drabbas hårt. Om filtret av misstag identifierar ett upphovsrättsintrång kommer det behandlas som olagligt till dess motsatsen bevisas. Även onlinetjänsterna kommer känna av negativa effekter. Att installera de filter som krävs för att leva upp till direktivets krav är komplicerat och kräver resurser som mindre aktörer ofta saknar. Företag som Youtube har däremot råd med detta och kommer gynnas i jämförelse.

Även om artikel 11 och 13 sammantagat verkar medföra mer skada än nytta, finns ett behov av att ändra de regler som gäller idag. Det är inte mer än rimligt att konstnärer, musiker och journalister ska kunna tjäna pengar på sina alster och andra aktörer inte åka snålskjuts. Det finns dock en gräns för hur mycket av

internets särpräglade frihet som är värt att offra för upphovsrätten. Även om många artister inte får de pengar de förtjänar genom användningen av sina verk har internet bidragit till att sprida musik och konst och således till att upptäcka och lyfta talanger.

Det är även viktigt att komma ihåg att det rör sig om ett direktiv. Medlemsstaterna har ett visst utrymme när det kommer till hur direktivet ska tolkas och införas i nationell lagstiftning. Implementeringen kommer alltså variera mellan olika länder. Enligt mig finns det dessutom bättre alternativ till både länkskatter och filter; till exempel betalväggar och fria licenser. Sådana lösningar hämmar inte spridningen, medan rättighetshavare själva kan välja om de vill ta betalt eller inte.

Förhoppningsvis kommer vissa ändringar ske i direktivet innan det definitivt röstas igenom. Därefter bör medlemsstaterna iakttäta stor försiktighet vid införlivandet i nationell lag. Även om internet inte kommer förvandlas till en

kreativ öken finns en reell risk att, beroende på hur direktivet implementeras, internet som vi idag känner det kan förändras i grunden.

TEXT Fredrika Lageryd

FOTO Thinkstock

”Jag har nog fått en oförskämt stor andel av de mest intressanta målen”

MONIQUE WADSTED är en av Sveriges främsta immaterialrättsadvokater. Hon har arbetat med kända fall som Pirate Bay-målet, processat i både EU-domstolen och HD och lett ett eget TV-program. För iusbäraren berättar hon om uppväxten, karriären och ger sin syn på aktuella immaterialrättsliga och pressetiska frågor, såsom namnpubliceringen under #metoo.

MONIQUE är född och uppvuxen i Stockholm. Hennes mamma var konstnär och stora delar av familjen arbetade med konst på olika vis. Monique berättar att de flesta, inklusive hon själv, nog trodde att också hennes yrkesval skulle bli någonting konstnärligt. Under uppväxten gick hon i Waldorfskola. Visserligen älskade hon att gå i skolan, men på fritiden fanns det mycket som var roligare än att göra läxor. Som att gå på bio.

– Jag har alltid varit väldigt intresserad av film. Jag var 14 år när Svenska Filminstitutet startade sin filmklubb och jag såg i princip allt. Två filmer varje kväll, så jag växte ju upp med film och min mamma tog oss till bio så snart det gick när vi var små.

Efter gymnasiet var Monique osäker kring yrkesval, vad hon skulle utbilda sig till. Hon hade försökt sig på skådespeleri och arbetat med ungdomar. Hon försökte tänka ut vem hon var, vad hon var bra på och mådde bra av. Som 25-åring hamnade hon i en livskris. Då lades allt

fokus på att hitta sig själv och rätt yrkesväg. Hon kom fram till att hon var duktig på att göra saker för andra och att lösa andras problem och att hon hade ett bra läshuvud. Och det var där någonstans som tanken på att bli jurist väcktes.

– Sedan var det viktigt för mig att välja ett yrke som kunde resultera i ett jobb med bra status och ekonomi. Som kvinna var det särskilt viktigt för mig att vara självständig. Jag lovade mig själv att aldrig hamna i en situation där jag var beroende av en man annan än min pappa, säger Monique.

När Monique började på juristprogrammet var hon 27 år. Hon läste dubbelt och blev klar efter 6 terminer. Hon satt ting och började därefter arbeta som biträdande jurist på Mannheimer Swartling.

– Ett av mina första uppdrag på Mannheimer handlade om att granska tvättmedelsreklam. Det låter kanske inte så roligt, men jag var ganska bra på det. Man kan väl säga att därifrån via marknadsrätten landade jag i immaterialrätten.

”Mot The Pirate Bay stod jag inte på hjältesidan”

Idag är Monique en av Sveriges absolut främsta immaterialrättsadvokater och har företrätt många kända personer och bolag i medialt uppmärksammade mål. Hon har varit juridiskt ombud för Stureplansgruppen, Killinggänget, Fredrik Virtanen och Elizabeth Massi Fritz bland flera. Hennes kanske absolut mest uppmärksammade mål är åtalet mot The Pirate Bay, där hon företrädde de amerikanska filmbolagen med ett enskilt anspråk på 92 miljoner kronor. Att hon fick uppdraget på sitt bord var lite av en slump, berättar hon.

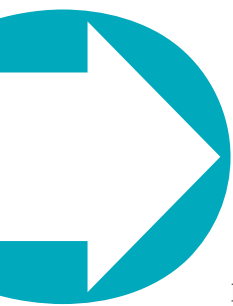
– Jag har varit väldigt ”blessed” och nog fått en oförskämt stor andel av de mest intressanta målen under min karriär. Många gånger har det handlat om slumpen att jag fått de uppdrag jag fått. Givetvis är jag väldigt tacksam och glad för det och jag har arbetat hårt.

Att stå som Pirate Bays motpart var inte smärtfritt. Det väckte mycket uppmärksamhet och känslor hos människor. Både Monique och hennes byrå, Maqs, fick motta hackerattacker, mejlbombning och direkta hot. Det gick så långt att hon vid ett tillfälle gjorde en polisanmälan. Då hade hon blivit mordhotad.

Det är viktigt att kunna hantera den mediala uppmärksamheten, menar Monique. Som juridiskt ombud gäller det att hitta en balans mellan att säga varken för mycket eller för lite.

Namn: Monique Wadsted
Juristexamen: 1988
Familj: Sambo
Bor: Mariaberget
Favoritfilm: Les Enfants du paradis
Bästa advokatserie just nu? Aber Bergen

– När det gäller just Pirate Bay uppstod också andra svårigheter. Den uppfattning som rådde var att The Pirate Bay var martyrer – hjältar. I ett sånt fall, när alla redan har bestämt sig för att du inte står på hjältesidan, då kan du i princip förklara hur mycket som helst utan att någon lyssnar på vad du säger. Det är förstås frustrerande.

Monique tror att hon hade stor nytta av sin pressvana under tiden Pirate Bay-målet var i hetluften.

– Jag fick lära mig att umgås med pressen med tiden och har byggt upp en bra relation till många journalister. Det tror jag har varit till mina klienters fördel. När jag blev mordhotad upplevde jag att medierna behandlade min situation på ett hänsynsfullt sätt, det var helt annorlunda än när jag mötte pressen som ”makthavare” i egenskap av advokat för filmbolagen..

Vill göra juridiken tillgänglig

Förutom sin karriär som processande advokat har Monique varit aktuell på flera håll i media, främst som skribent men också som programledare. Till och från sedan 1996 har hon varit expertadvokat för tidningen Resumé. Det är viktigt att jurister delar med sig av sin kunskap, menar hon.

– När jag började arbeta som jurist ansågs det fint att vara diskret och det var förbjudet för advokater att göra reklam. Jag var nog en av de första som började skriva artiklar utanför Svensk Juristtidning. Idag ser det ju annorlunda ut, många jurister är med i debatten. Som jurist tycker jag att man också har ett pedagogiskt ansvar.

År 2007 blev Monique programledare för TV-programmet ”Rättens tjänare” på TV8. Programmet var en talkshow där Monique intervjuade framstående jurister om deras vardag och hur de såg på sig själva och sitt arbete.

– Jag hade en idé om att visa människorna bakom juridiken, var de kom

ifrån, hur deras världsbild ser ut. Jag tyckte att vi hade en väldigt platt bild av jurister. Så kom jag på idén om Rättens tjänare.

Monique intervjuade personer som Stefan Lindskog, Johan Eriksson och Kristina Lidehorn. Programmet sändes fyra säsonger och slog tittarrekord för egenproducerade program på TV8 två gånger.

Namnpubliceringen under #metoo

I och med #metoo-uppropet har debatten om pressetik och namnpublicering blivit stor. Flera kända personers namn cirkulerade i media i samband med anklagelser om våldtäkter och sexuella övergrepp, utan att de dömts eller ens åtalats. En av de personer vars namn publicerades var journalisten Fredrik Virtanen. I efterspelet av #metoo anmälde Virtanen, tillsammans med Monique Wadsted som sin advokat, flera av de tidningar som publicerat hans namn med påståenden om att han begått våldtäkt till Pressombudsmannen. De gjorde också en polisanmälan mot Cissi Wallin som var den som namngav honom och avvaktar åklagarens slutliga beslut om åtal mot henne för grovt förtal.

– Många undrade lite när jag tog mig an uppdraget men för mig var det självklart att företräda honom. Det är viktigt att stå upp för den enskilde särskilt när det står en pöbel på torget med facklor i handen och skriker ”häng honom, häng honom”. Det var ungefär så det var.

Huruvida namnpubliceringen var nödvändig för #metoo:s genomslagskraft råder det skilda meningar om. Vissa menar att uppropet inte hade blivit lika stort om inte namnen publicerades, att det fick människor att förstå att de som begår övergrepp oftast är vanliga, omtänkta människor. Men Monique håller absolut inte med. Det är i sådana tider som rättsstaten provas.

– Jag kan inte se att det finns några skäl att frånga reglerna mot namnpublicering. Om vi tittar på den så kallade

kulturprofilen till exempel, så var han ingen allmänt känd person och ändå har åtalet mot honom varit ett av de mest uppmärksammade. Hans namn saknar betydelse.

Framtiden

Ett medielandskap i ständig förändring ställer nya krav på juridiken, inte bara i gränslandet mellan pressetik och juridik, utan också mellan upphovsrätt och informationsfrihet. I höstas klubbade EU-parlamentet igenom ett nytt direktiv för att stärka upphovsrätten på internet. Monique ser direktivet som ett steg i rätt riktning.

– Internet började slå igenom för tjugio år sedan. Vi behöver finna en balans mellan de som tillhandahåller tjänster och de som tillhandahåller innehåll. Som det är nu är det tjänsteleverantörerna – nättjättarna som tar det mesta av intäkterna. Det är inte hållbart. Konstnärligt arbete kan inte vara gratis. Om det fortskrider har vi en dyster framtid framför oss. Det nya direktivet tvingar nättjättarna att sätta sig vid förhandlingsbordet och diskutera den här typen av frågor med rättighetshavare. Det är viktigt för att vi också i framtiden ska få del av kultur och underhållning.

Det är spännande tider nu. Så även för Monique, som efter årsskiftet tar ett nytt steg i karriären. Efter tjugio år på Maqs Advokatbyrå är det dags att flytta och anta nya utmaningar på Bird&Bird.

– Det är väldigt spännande givetvis. Bird&Bird är en av världens främsta advokatbyråer när det gäller immaterialrätt och är också framstående på allmän affärsjuridik. Jag ser mycket fram emot detta.

TEXT & FOTO Ingrid Öhrn

ROSCHIER

Learn from the best.

The Roschier name stands out. It's a quality standard, a seal of approval, proof of a business operating at the highest level.

At Roschier, you will get to learn from the best — by working with the best. You will join a group of talented and inspiring professionals, dedicated to driving the future of the legal profession. Every day, we challenge ourselves to improve, to be the best. It's what forges us together, it's what pushes us to stand out in the legal profession, and it's what makes us Roschier.

Apply today — and start at the top.
www.roschier.com

Sista-minuten-tipsen som räddar julen

Julen är här och du är ute i sista minuten? Ingen fara på taket – vi hjälper dig med både julstämning och julklapps-förslag. Vi har försökt att ha i åtanke både tid, studen-tekonomi och hållbarhet i våra tips och därmed försökt göra det omöjliga möjligt. Raska fötter...

TEXT Cristina Kesitalo

OBS: Dessa tips är anpassade för en student-budget och får gärna läsas med glimten i ögat. Från oss alla, till er alla – GOD JUL!

JULKLAPPSTIPS

Personligt

Dryckespaket: Köp favoritdrycken och köp ett passande glas eller en kopp som du gör personligt. Måla eller skriv ett namn eller monogram på (instruktions-filmer finns på nätet).

Stilleben: Köp prydnadssaker på se-cond-hand och re-designa dem enligt mottagarens favoritfärg. Ett gäng kitchi-ga miss-matchande saker kan bli en cool och sober samling efter en fräsch re-ma-ke i matchande färg.

Till den som har allt

Hembakat: Hembakat bröd i ett fint omslag av en ny kökshandduk. Mums!

Brandskydd: Brandfilt i en fin design som en gärna hänger på väggen. Vem be-höver inte det?

Champagne-stopper: Blir perfekt om det blir några dyra droppar kvar efter nyårsfesten. Vinstoppers är ett annat al-ternativ, de finns även i fin kristall. Glim-rande!

Robotdammsugare: Årets julklapp häromåret och handen på hjärtat, vem vill dammsuga själv? Finns numer i många olika modeller och prisklasser.

Upplevelser: När du verkligen inte hinner shoppa runt, just landat och ska rätt hem till julmiddagen hos svärmor -spring in på kiosken och köp en upple-velse i form av ett presentkort. Biobesök eller restaurang tilltalar de flesta. Om det inte skulle finnas, köp en tidning som du tror mottagaren gillar (t.ex om dennes hobby) och favoritgodiset – uppskattas nog till helgens lediga dagar!

JULPYNTA express

JULMUSIK: Ingen jul utan julmusik – eller hur? Oavsett om du älskar engelska christmas carols eller spelar Last Christmas på repeat: mycket stämning för nästan inga pengar.

LJUS: Belysningen gör mycket för ett rum och stämningen både inomhus och utomhus. Att hänga upp en stjärna och tända flera ljus kan göra hela skillnaden. Äkta stearinljus el-ler elektrisk belysning? Idag finns ljuskedjor och ljusstakar att köpa nästan överallt till överkomliga priser. OBS! Kom ihåg att byta batterier i brandvarnaren.

PYNT: Att ställa in en gran och pynta rummet med en jul-blomma på bordet ger mycket effekt för ganska liten insats. Om det inte finns plats för en gran, satsa på en liten bordsgran eller en en. Testa textilknepet -en röd bordsduk, filt eller kud-de kan räcka långt. Har du tur kan du även fynda julpynt på second-hand-butiker, alternativt måla om dina fynd i t ex rött eller grönt. Spray-målning går snabbast och har kort torktid.

Spontan-inbjuden?

Goodie-basket: Köp en korg, metallhink eller stadig fin kasse på närmaste varuhus eller större matbutik och fyll den med frukt och grönt eller godsaker som te och choklad.

Blommor: Så fixar du julblomman till värdarna snabbt och enkelt: Köp den fräschaste buketten du hittar på kiosken, snabbköpet eller macken (de har nästan alltid öppet och är billigare än floristen). Vira in den i ett snyggt presentpapper.

Ett enkelt budget-tips: använd det du redan har och dekorera med röda band. Rött band hittas på närmaste hobbyaffär, va-ruhus eller större matbutik.

BRÖD: Julknäcke, julvört från bageriet eller hembakade lusse-katter och pepparkakor? Julbröd är överkomligt, finns nästan överallt att köpa och ger det lilla extra på frukostbordet på jul-afton. Extra mycket julkänsla ger förstås doften av hembakat julbröd. Det finns snabba genvägar i form av färdig mix, till exempel för mjuk pepparkaka.

GODIS: Recept på enkel tryffel finns att hitta på internet. Slå in tryffeln i lagom stora bitar smörgåspapper. Lägg dessa se-dan i en fin ask, påse eller en hemmapyntad glasburk. Eget julgodis är perfekt även som julklapp eller gå-bortspresent.

BLOMMOR

Doften av gran och hyacint, den röda julstjärnan och ståtliga amaryllisen eller en glittrig buket? Så fixar du julblomman hemma oavsett smak:

Krukväxt: Detta är enkelt och hållbart istället för en färdig dyr julgrupp som inte står sig så länge. Ta de blommor du har, pynta med julrosetter eller band eller byt bara ut krukorna. En enkel röd kruka fungerar många jular framöver. Till en köpt julblomma kan du omvänt använda en kruka som du redan äger eller bara vira in i ett fint papper.

Hemmagjord Julprydnad: Grenar av gran pyntas med ljusslingor, kulor eller band.

Mycket julkänsla för pengarna: Julstjärna. En klassiker som lyser upp fint med sina kronblad.

Bukett: Buketter och vaser finns att köpa nästan överallt, vaser kan du fynda på second-hand eller varför inte återanvända en burk eller flaska.

ISHOCKEY

– en frizon för straffrättsligt ansvar?

VAR GÅR GRÄNSERNA FÖR VILKET VÅLD är som accepterat inom kontaktsport, juridiskt och sportsligt? Frågan väcktes av en händelse i Svenska hockeyligan (SHL) som är högsta serien i vår nationalsport.

MATCHEN Malmö Redhawks–Rögle BK den 5 mars 2015 utsatte Jakob Lilja, som spelade för Rögle, motståndaren Jens Olsson för en tackling med klubban (crosschecking). Den var grov och riktades mot malmöitens oskyddade nacke. Olsson fördes till sjukhus med nacksmärtor, missade nästkommande match och fick ta smärtstillande i en vecka.

Lilja stängdes av i tio matcher och bötfälldes med 12 000 kr av SHL:s disciplinnämnd, som är hockeyns egen 'domstol'. Det unika är att Lilja dessutom åtalades. Målet gick, via Malmö tingsrätt och Hovrätten över Skåne och Blekinge, ända upp till Högsta domstolen (HD:s mål nr B 4888-17). Rättsfrågan var om den omständigheten, att gärningen begicks under pågående hockeymatch, be-

friar från straffrättsligt ansvar.

Lilja anförde att händelsen var en olycka och att han saknade uppsåt att ens delvis träffa där crosscheckingen tog, eller att skada Olsson. Han beskrev det som en del av spelet, där motståndaren stod i vägen under en matchsekvens och crosscheckingen var hans sätt att flytta på denne för att komma förbi.

Tingsrätten ansåg emellertid att Lilja hade uppsåt till både att träffa där det skedde och att skada. Vidare att det skedde utanför spelet (pucken var 8 meter från händelsen). Vilket ledde till att rätten anser att crosscheckingen gick utöver vad som getts samtycke till genom deltagande i matchen. Lilja dömdes för misshandel av normalgraden. Detta fastställdes sedermera av hovrätten, och av HD som dock mildrade påföljden till en-

bart villkorlig dom. HD tog bort böterna med hänsyn till det disciplinstraff som Lilja redan undergått.

HD:s dom meddelades i juni 2018. I de ytterst välskrivna domskälen konstaterar HD att frågan i målet är "om en våldshandling som begåtts under organiserad idrottsutövning utgör brott eller om handlingen är tillåten med stöd av allmänna regler om samtycke och social adekvans".

HD går igenom såväl gällande rätt som det idrottsrättsliga regelverket. Vidare utreder HD grunderna för sportsligt samtycke till "våld" och den sociala adekvansen relaterad till aktuell idrottsgren. Frågan om samtycke gäller dels det frivilliga deltagandet i matchen, dels handlingens adekvans. Det är t.ex. tillåtet att slå motståndaren på käften i en boxningsmatch, för där har båda kombattanterna gett samtycke till vad som annars vore straffbar misshandel. HD ansåg att Olsson visserligen gett samtycke genom att delta i matchen men att slaget från Liljas sida inte var socialt adekvat inom ishockey (och det gav ju

utvisning och avstängning).

Varför är detta fall intressant? Gärningen i sig är helt bevisad och det finns filmklipp från matchen. Det intressanta är enligt min mening att Lilja blev dubbelstraffad; först av disciplinnämnden och sedan av domstolen.

Jag är kluven till om detta fall var lämpligt att bedömas juridiskt. Suddas härmed gränserna ut för samtycke vid idrottsutövande? Kommer spelare att kunna utkräva ansvar från motståndaren vid skador även om det var en olycka? Ishockeyn har ett bra regelverk där normal påföljd för överträdelse är utvisning direkt under matchens gång. Grövre övertramp ger avstängning och böter. Räcker inte detta som straff för Lilja?

Som idrottsintresserad har jag sett långt värre överträdelser från spelares sida än detta, som i jämförelse var ganska mildt. Jag ifrågasätter varför inte andra övertramp prövats av rättssystemet, men också vad som blir konsekvensen av den färska Lilja-domen. Våld inom idrottsutövande på elitnivå tas ytterst sällan upp i domstol. Därför lär HD:s prejudikat knappast påverka spelarna och spelet i ishockey. Om detta var syftet, hade det funnits effektivare sätt att få till mindre våldsamt spel via det interna regelverket inom ishockeyn.

Det relativt ringa våld som Lilja utsatte Olsson för är ett typexempel på sådant jag anser bör straffas enbart genom idrottens egna disciplinsystem. Då blir dessutom bedömningen gjord av personer som garanterat är kunniga om riskerna och praxis i sporten i fråga.

Med detta sagt kan idrotten inte vara en frizon som alltid får bestämma sina egna normer och repressalier. På den

punkten har nu HD sätt ned foten. Det jag anser vore värt att pröva rättsligt är sådana övertramp som gett men för livet; som har dödat karriärer för spelare vilka utsatts för övervåld och våld utanför spelet. Det måste dock finnas gränser både uppåt och neråt för vad som är värt och inte värt att pröva rättsligt.

Kontentan är att fallet är väldigt intressant och unikt (liksom de flesta HD-prejudikat). Det är helt klart ämne för en uppsats. Och själv är jag fortfarande kluven till om det var rätt eller fel att pröva Liljas gärning i domstol.

TEXT Harri Korhonen

ILLUSTRATION Thinkstock

FRÅGA arbetsrättaren REBECCA

REBECCA HENRIQUES arbetar som arbetsrättsjurist och förhandlare hos Transportföretagen som är en samarbetsorganisation för arbetsgivar- och branschförbund inom transportnärings. Rebecca har juridikexamen och en fil. kand. i personal- och arbetslivsfrågor. Hon ansvarar även för den årliga sammanställningen av Karnovs författningssamling i arbetsrätt.

FRÅGA:

Hej Rebecca,
Jag har varit sjukskriven för utmattning sedan i våras som ett resultat av för mycket plugg, jobb och en nära kompis gick bort. Det går bra att jobba på halvtid nu och jag har en chef som stöttar och hjälper mig. Jag har nu blivit kontaktad av försäkringskassan för att de saknar en "plan för återgång i arbete" från min arbetsgivare. Varken jag eller min chef hade hört något om detta och handläggaren förklarade väldigt obegripligt. Rebecca vet du vad "plan för återgång i arbete" är? Är det något som alltid funnits? Känns väldigt märkligt att varken jag eller chefen hört något om det innan... Handläggaren var väldigt missnöjd och det hjälpte inte att jag förklarade att min chef gjort massa saker för att se till att jag kan jobba på 50 %.

Tack på förhand!

SVAR:

Vad är en plan för återgång i arbete?

Hej Malin,
Tack för din fråga om "plan för återgång i arbete". Bestämmelsen om "plan för återgång i arbete" infördes från och med 1 juli 2018 i Socialförsäkringsbalken (SFB). Det är därför inte konstigt att varken du eller din chef hört talas om denna tidigare då bestämmelsen är relativt ny.

Planen ska upprättas för anställda som varit sjukfrånvarande från arbetet på hel- eller deltid i 30 dagar och som kan antas vara frånvarande från arbetet p.g.a. sjukdom mer än 60 dagar (30 kap 6 § SFB). "Plan för återgång i arbete" innebär med andra ord en skyldighet för arbetsgivare att upprätta en plan för anställdas återgång i arbete. Planen ska som regel vara framtagen senast på den 30:e sjukdagen. Planen ska vara ett stöd för såväl den anställde som arbetsgivare i rehabiliteringsarbetet samt påskynda återgång i arbete. Planen ska vara utformad så att den verkligen stöder anpassnings- och rehabiliteringsarbetet på arbetsplatsen och den ska vara lätt att följa upp. Om uppföljningen av planen innebär att den behöver ändras, ska arbetsgivaren se till att det sker.

Det finns undantag för att inte upprätta en plan för återgång i arbete. Första undantaget är om den anställde inom snar framtid kan antas kunna återgå i arbetet utan att några rehabiliteringsåtgärder behöver vidtas. I lagen räknas snar framtid som 60 dagar från sjukdomsstart och därigenom från att arbetsförmågan blev nedsatt. Det är alltid bra att arbetsgivaren ändå dokumenterar detta om frågor skulle uppstå senare om varför plan inte finns. Visar det sig sedan att den anställde inte kan återgå i arbe-

te inom 60 dagar ska en plan upprättas omgående. Det följer även av 5 § Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1994:1) där det framgår att arbetsgivaren ska påbörja arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering så tidigt som möjligt för de anställda som har behov av detta. Det andra undantaget är att det inte är nödvändigt att upprätta en plan om det helt klart framgår att den anställde aldrig mer kan arbeta igen p.g.a. sjukdom. I denna situation föreligger inte heller något rehabiliteringsansvar enligt Arbetsdomstolens praxis.

I ditt fall låter det som att din arbetsgivare, genom en aktiv chef, gjort många rehabiliterings- och anpassningsåtgärder för att stötta dig. Jag tolkar det utifrån din fråga som att du varit sjukskriven på deltid i mer än 60 dagar och då ska din chef fylla i den blankett som finns på Försäkringskassans hemsida och skicka in till handläggare/Försäkringskassan. Din chef ska i planen ange de åtgärder som behövs för att möjliggöra en återgång i ordinarie eller anpassat arbete så snart det är möjligt, med hänsyn tagen till den sjukdomsbild du har eller kan antas få.

Frågor som kan bli aktuella att ta ställning till för din arbetsgivare i en plan är exempelvis möjlighet för dig att arbeta viss tid genom deltidssjukskrivning, anpassning av arbetsplatsen eller arbetsuppgifter, möjlighet till tillfällig eller permanent omplacering, behov av hjälpmedel, ditt behov av andra ar-

betsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser som företagshälsovården eller andra rehabiliteringstjänster som arbetsgivaren kan tillhandahålla, vid vilka tider som insatser ska göras och hur arbetsgivare och arbetstagare ska följa upp planen m.m.

Din arbetsgivare är skyldig att följa och vid behov revidera planen på samma sätt som att du som anställd är skyldig att efter bästa förmåga medverka i rehabiliteringen.

Malin, även om du blev sjuk innan den 1 juli 2018 så har din arbetsgivare skyldighet att upprätta en rehabiliteringsplan eftersom du var sjukfrånvarande på deltid när lagen trädde i kraft. Dock har det funnits en dispens att planen inte behövde vara upprättad förrän den 30 september 2018, vilket förmodligen är varför Försäkringskassan kontaktar dig nu.

Hoppas detta hjälpte dig och din arbetsgivare inför upprättandet av din plan för återgång i arbete.

Vänligen
Rebecca Henriques

FOTO Niklas Bolin Djanaieff

Har du också en arbetsrättsfråga som du vill få svar på?
Mejla till arbetsratt@jurstud.com

Återförening för åttaåring

Migrationsöverdomstolen (MIÖD) beviljade 13/11-18 (mål nr UM 5407-18) tretton månaders uppehållstillstånd åt föräldrarna och brodern till en åttaårig syrier som flytt till Sverige med sin morbror. Pojken kan inte vara anknytningsperson enligt gällande lag, då hans uppehållstillstånd är tillfälligt (till april 2020). Att neka ett så litet barns kärnfamilj, som vid tiden för domen var kvar i Syrien, återförening skulle dock strida mot artikel 8 EKMR, menar MÖID som också hänvisar till Europadomstolens praxis och Barnkonventionen. Familjens ombud åberopade ett yttrande av doktorand Louise Dane.

Målsägande förlorade juristjobb

En bitr. jurist på en humanrättsbyrå (kallas "Tyra" i DN 20/11-18) polisanmälde en kollega dagen efter personalfest. Tyra sa sig ha våldtagits och hade blå- och bitmärken. Tingsrätten har friat mannen från försök till våldtäkt mot en annan kvinna som under studierna jobbade extra på hans dåvarande affärsbyrå (även det på personalfest; hon anmälde först när Tyras fall kom upp) men fällt honom för våldtäkt på Tyra. Båda domarna har överklagats. Innan hovrätten hunnit döma har humanrättsbyrån beslutat att inte förlänga Tyras anställning mot bakgrund av personalärendet och hennes sjukskrivning halva perioden efter partyt, samt att man inte kan "stapla provanställningar". Dan Holke på LOTCO Rättsskydd säger dock till DN att lagen medger att i detta läge ge Tyra en ny chans med tidsbegränsad anställning.

Free-movers värst hos CSN

De som tar CSN-lån för utlandsstudier men inte är utbytesstudenter kallas "free-movers" och har i snitt 380 000 kr i skuld efter 3-4 år. Det är ungefär det dubbla jämfört med motsvarande övriga studenter. En orsak är utländska terminsavgifter, men free-movers är även sämst på att återbetala. Särskilt om de bor kvar utomlands; från den undergruppen saknar CSN nästan en fjärdedel av vad de personerna debiterades

2015. Siffrorna redovisas i SCB:s tidning Valfärd och solkar den i övrigt positiva bilden av free-movers som extra företagssamma. Svinnet från utlandsbosatta med CSN-lån, oavsett var studierna bedrevs, var ett viktigt skäl att 4 kap. 27 a § infördes i studiestödslagen. Enligt paragrafen får CSN kräva in allt på ett bräde av den som trots påstötningar inte betalar enligt planen.

TEXT David Munck

Leif Gustav Willy Persson

Nästa år firar iusbäraren 60 år. Det har vi i de senaste numren av iusbäraren uppmärksammat genom att återpublicera några artiklar ur vårt arkiv. Årets sista artikel i serien är en intervju med Leif GW Persson från nr 5 år 1986.

SKRIBENTEN Jonas Ebesson, dåvarande redaktör och ansvarig utgivare, är idag ett välkänt ansikte på Stockholms Universitet. Han är professor i miljö- rätt och var åren 2012 till 2017 dekan för Juridiska Fakulteten.

Trevlig läsning!

Hur är han som person egentligen? Är han lika arrogant som i TV-debatterna? Kommer jag att få korta nonchalanta svar på mina frågor? Frågorna hopar sig i skallen på mig precis innan jag trycker på tingsklockan till hans kontor. Inget av «svarsalternativen» på lampanordningen lyser. Efter tio sekunder hörs en hes röst: Ja, kom in!

Leif GW Persson ligger i soffan med händerna bakom huvudet, stirrande i taket. Skorna är på, håret är nyvaket, ögonen är röda och skägget är en halv centimeter långt. Han stirrar fortfarande i taket. Jag känner hur jag börjar svettas.

Så här fräsch var Leif GW Persson inte under intervjun.

Foto: Björn Elgstrand

JE: I TV framstår du ofta som nonchalant. Är det en image eller är du bara ointresserad?

LP: Det är ju inte så att jag sitter där och halvsover, men det är riktigt att jag inte är speciellt intresserad av att vara med i TV. TV-debatterna är ofta ett jävla kacklande där folk tycker olika, fastän de under sansade omständigheter är ganska överens.

JE: Vad gör du för tillfället?

LP: Jag är chef för en utredning åt Justitiedepartementet. Den handlar om samhällets åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Den har hållit på i två år och ska vara färdig om ett år. Dessförinnan var jag sekreterare i regeringskommissionen om den ekonomiska brottsligheten.

JE: Alla dina romaner har blivit filmade. Vilken tycker du själv är bäst?

LP: »Profitörerna» tycker jag bäst om som film, men jag tycker »Samhällsbärarna» är den bästa romanen.

»TV-debatterna är ofta ett jävla kacklande».

JE: »Samhällsbärarna», som blev filmen »I lagens namn», handlar om polisvåld. Enligt Hans Holmér förekommer det knappast några polisiära övergrepp.

LP: Ja, den uppfattningen delar inte jag, men jag kan förstå att han säger det i sin roll som chef för den polis man kritiserar. Formellt sett bär han ju det yttersta ansvaret. Jag tror emellertid inte att han privat och personligen hyser den uppfattningen.

JE: Men är det som visas i »I lagens namn» typiskt förekommande?

LP: Nej, det är inget allmänt mönster. Problemets kärna kan härledas till en mindre grupp poliser, som klivit över gränsen. Det som gör att de klarar sig hela tiden är vårt höga krav på rättssäkerhet i handläggningen. De är ju ofta fler mot en och håller ihop. Poliser är dessutom vana att ljuga — det är något de lär sig.

JE: I rapporter och vittnesmål?

LP: Ja, till exempel. I ett arbete som går ut på att ta reda på sanningen lär man sig också att ljuga.

JE: Lite av ändamålen-helgar-medlen-tanken?

LP: Ja, just det. Känslan av att »vi är samhällsbärarna» finns ju hos många poliser. Särskilt stark är den hos de poliser som kliver över gränsen. De är litet mer entusiastiska och litet flitigare än kåren i gemen. »Ändamålen helgar medlen» är ju tesen i »Samhällsbärarna» och i »I lagens namn». Det är en tes som jag är emot!

»I ett arbete som går ut på att ta reda på sanningen lär man sig också att ljuga.»

JE: I filmen fejkar polisen ett brott. Hur vanligt är det?

LP: Det tror jag är sällsynt. Vad jag varnar för är den nya polisteknologin, där man med hjälp av provokation, infiltration och en massa smyga-i-busken-fasoner försöker angripa brottsligheten.

JE: Hur har de poliser du känner reagerat på filmen och boken?

LP: Den allmänna reflektionen är ju att jag är väldigt insatt i det jag skriver om. Och det vore ju fånigt att förneka det. Tillspetsat kan man säga att jag kan mycket mer om praktiskt polisarbete än Hans Holmér kan.

»Tillspetsat kan man säga att jag kan mycket mer om praktiskt polisarbete än Hans Holmér kan.»

JE: Ingen annan kommentar?

LP: Jo, mitt intryck är att de flesta tycker bra om det. Det tror jag beror på en psykologisk mekanism, som gör att folk tycker om att man skriver om dem, oavsett vad man skriver. Det finns naturligtvis vissa poliser som känner sig utpekade och tycker att jag är elak mot dem eller driver med dem. Att de inte gillar det jag skriver är ju helt mänskligt. Det bekymrar mig väldigt litet.

JE: Det spekuleras i om Palme-utredningen ger massmedia felaktiga uppgifter för att lura Olof Palmes mördare. Är inte det att låta ändamålen helga medlen?

LP: Det tror jag inte att de gör. Det är som arbetsmetod jävligt tveksamt i en så'n här utredning.

JE: Hans Holmér säger att han är glad att inte ha dig med i Palmeutredningen. Önskar du att du satt med i den?

LP: Nej, men jag kan förstå Holmérs glädje.

JE: Önskar du att du satt med i granskningskommissionen?

LP: Ja, men jag kan förstå att jag inte gör det. Jag vill dock understryka att jag tror att både mordutredningen och granskningskommissionen skulle tjäna på att ha med personer med mina kunskaper och min läggning.

JE: Varför då?

LP: Två skäl. Det finns vissa saker som jag kan bättre än de andra, faktakunskaper om hur sådana brott ser ut och hur de går till. Dessutom tjänar man på att ha med folk som är bra på att tänka.

»Ja, jag är ju inte precis som de är.»

JE: Och det är inte de andra?

LP: Det vill jag inte gå in på, men jag är genomsnittligt mycket bättre än vad de är på att tänka. I sak är det ju ingenting som skiljer en forskares uppgifter från de arbetsuppgifter som åvilar exempelvis en polis eller en granskare av en myndighet. I alla tre fallen ska de ta reda på hur saker och ting förhåller sig. Men som sagt, jag kan samtidigt förstå att de inte vill ha med mig.

JE: Varför vill de inte det?

LP: Ja, jag är ju inte precis som de är. Det skulle kunna leda till störnningar att få med en person som inte är som en själv. Det skulle bli dålig personkemi.

Det är nog många som inte är som Leif GW Persson och jag kan föreställa mig att han är en nagel i ögat på många byråkrater som jobbar med honom. Så speciellt nonchalant var han emellertid inte. Detta trots att han låg i soffan med händerna bakom huvudet stirrande i taket under hela intervjun. Ända tills det var dags för fotografering. Då satte han sig upp. När jag föreslog att han skulle ligga i soffan även på fotona blev svaret: Nä, det ser så jävla excentriskt ut! Där gick tydligen gränsen.

Jonas Ebbesson

Stefan Sauk, Pia Green och Sven Holm i filmen »I lagens namn».

Foto: Sandrews

Nyexad och redo för ledningsgruppen?

På Vinge uppmuntras alla att göra skillnad.
Därför har vi byggt en stol som ger dig som
nyanställd en plats i ledningsgruppen.

Läs mer på vinge.se/karriar

VINGE